

YANILIRIZ DİYE AÇIKLAMAYI ALLAH YAPIYOR

Kur'ân üzerinde bireysel çalışmanın ve onu yoruma açık zannetmenin ortaya çıkardığı problemlere bir örnek olarak ele alacağımız bu yazımızda konumuz Nisâ Suresi'nin 7. ayeti ve Prof. Mehmet Okuyan ve Mustafa İslamoğlu'nun konuyla ilgili meal ve yorumları olacaktır.

İlahiyat camiasında Kur'ân üzerinde çalışanlar azınlıktır. Bu azınlığın çoğunluğu ise Allah'ın kitabı üzerinde tek başlarına çalışma ve bu çalışmada kendi belirledikleri, kendilerince uygun olduğunu düşündükleri metodu izleme hastalığından muzdariptirler. Bu hastalığın en belirgin semptomu, hastaların kendilerinde Kur'ân ayetlerini yorumlama yetkisi olduğunu sanmalarıdır. Oysa Kur'ân şahsi yorumlara açık bir kitap değildir. Rabbimiz Nebîlerine bile böyle bir yetki vermemiş, Kur'ân'ı, detaylı bir şekilde anlattığı anlama metodu ile bizzat kendisi açıklamıştır.¹ Bu açıklamaya ulaşmak için metodu bilen ve birbirlerine ayetlerle itiraz ederek varsa yanlıştan dönülebilmesini sağlayabilecek kişilerden oluşan ekiplerin oluşturulması elzemdir. Bunun alternatifi yoktur. Açıklamayı bizzat Allah'ın yaptığı bir kitabın, herhangi bir insanın yorumuna izin vermesi zaten düşünülemez. Allah'ın kitabını yorumlamak bir çeşit ilahlık iddiasından başka bir şey değildir. Çünkü Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

Elif! Lâm! Râ! Bu öyle bir kitaptır ki âyetleri hem muhkem kılınmış hem de doğru kararlar veren ve her şeyin iç yüzünü bilen Allah tarafından açıklanmıştır. Böyle olması, Allah'tan başkasına kul olmayasınız diyerdir... (Hûd 11/1-2)

Kur'ân üzerinde bireysel çalışmanın ve onu yoruma açık zannetmenin ortaya çıkardığı problemlere bir örnek olarak ele alacağımız bu yazımızda konumuz Nisâ

Suresi'nin 7. ayeti ve Prof. Mehmet Okuyan ve Mustafa İslamoğlu'nun konuyla ilgili meal ve yorumları olacaktır. Öncelikle bu hocaların ayete dayanarak ortaya atıkları iddia ve yorumları görelim:

Bildiğimiz kadarıyla Mehmet Okuyan'ın ayetle ilgili yazılı bir eseri bulunmamaktadır. Ancak çeşitli videolarındaki konuşmalarından, kendisinin Mustafa İslamoğlu'nun mealindeki anlam ve yorumlarla örtüşen bir anlayışa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Okuyan konuyla ilgili videolarından birinde kendisine vaktiyle sorulan bir soruya verdiği cevabı hikaye ederken şu cümleleri sarf etmektedir:

“Nisâ Suresinin 11-12. ayetlerinde hani kadına 1 erkeğe 2 gibi bir orandan söz ediyor, ama Nisâ Suresinin 7. ayetini okumuyor, 9. ayetini okumuyor (farklı bir ayeti kast ediyor olmalı), 31. ayetini okumuyor (burada 32 demek istiyor olmalı), hiç okumuyor. İşine gelmiyor, mal gidecek. Allah-u Teala Kur'ân-ı Kerim'de kadına 1 erkeğe 2 oranını asgari oran olarak belirtmiş. 'Hiç vermiyordun, insandan saymıyordun, bari şu kadarını verin hiç olmazsa' diyor. Erkeğe verilen kadar kadına verilmesi, Kur'ân'ın demek istediğidir.”²

Prof. Okuyan, aynı videonun “Envar'ul Kur'ân” programından alınmış olan bölümünde ise Nisâ Suresinin 7. ayetinde mirastan erkeğe ne veriliyorsa kıza da aynı payın verilmesi gerektiğinin söylendiğini iddia etmektedir.³

1 Kur'ân'ı anlama metodunun detayları için bkz: Erdem Uygan, Kur'an Kavramı, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul, 2017

2 <https://www.facebook.com/MehmetOkuyanSayfasi/videos/1621050994603350/>

3 Aynı videonun 4. dakikasından itibaren.

Konuyla ilgili olarak Mustafa İslamoğlu'nun Hayat Kitabı Kur'ân Gerekçeli Meal - Tefsir adlı çalışmasına baktığımızda ayete şöyle anlam verildiğini görmekteyiz:

“Ana-baba ve akrabanın bıraktıklarında erkeklerin bir payı (zaten) vardır. Ana-baba ve akrabanın bıraktıklarında, az ya da çok, kadınların da bir payı olmalıdır; (Allah tarafından) farz kılınan bir paydır bu.”⁴ (HKK meali, Nisâ 4/7)

Ayetin dipnotunda da şu açıklamalar yapılmaktadır:

“Kur'ân, daha önce mirastan hepten mahrum edilen kadına, mirastan pay vererek devrim çağında bir uygulama başlatmaktadır. 'Az ya da çok' ifadesi 32. ayetin de ışığında 11. ayetteki ikiye bir Nisâbının mutlak olmadığına en güzel delildir. Bu ibarenin açılımı, 'şimdi az olur, gelecekte şartlar uygun hale gelince çok olur' şeklinde de anlaşılabilir. 'Allah tarafından farz kılınan', bu ayette yer almayıp 11. ayette yer alacak olan oran değil, kadına mirastan pay verilmesidir...”⁵

Görüldüğü üzere her iki ilahiyatçının da ittifak ettiği temel iddia Kur'ân'daki miras paylaşımında erkeğe 2 kadına 1 pay şeklinde bildirilen miktarların asgari oranları belirttiği, Allah'ın asıl gayesinin bu paylaşımı eşit miktarda yapmak olduğu, delil getirilen ayetlerin de gösterdiği şekilde şartlar uygunsa bu paylaşımın eşit yapılmasının gerektiğidir.

Ancak bu ifadeler ve ayetlere verilen anlamlar -ki videolarda Mehmet Okuyan, kimsenin okumadığını söylediği Nisâ 7. ayeti kendisi de okumamaktadır- hem Arap dili kaidelerine hem de ayetlerin birbirleriyle olan bağlantılarına ve iç bütünlüğüne uygun görünmemektedir. O halde, bu meal ve yorumları tüm bu açılardan değerlendirek konuyu ortaya koymaya çalışmamız gerekir.

Arap Dili Kaidelerine Göre Nisâ 7. Ayete Verilen Anlamanın Yanlışlığı

Mustafa İslamoğlu ayete “kadının az ya da çok bir payının olması gerektiği” şeklinde bir anlam vermiştir:

“Ana-baba ve akrabanın bıraktıklarında erkeklerin bir payı (zaten) vardır. Ana-baba ve akrabanın bıraktıklarında, az ya da çok, kadınların da bir payı olmalıdır; (Allah tarafından) farz kılınan bir paydır bu.” (HKK meali, Nisâ 4/7)

Öncelikle ayette yazarın dile getirdiği gibi “olmalıdır” şeklinde çevirebileceğimiz bir ifade bulunmamaktadır. Ayetin başında erkekler için geçen ifadenin aynısı, hemen devamında kadınlar için de kullanılmakta, her ikisi için de bir pay olduğu bildirilmektedir. Dolayısıyla parantez içindeki “zaten” ifadesini kullanmamızı gerektiren bir durum da yoktur. Bunlara dikkat ederek ayeti dilimize kazandırmaya çalışırsak meal şöyle olmalıdır:

4 Mustafa İslamoğlu, Hayat Kitabı Kur'ân, Düşün Yayıncılık, 11. Baskı, İstanbul, Mayıs 2010, s: 146

5 a.g.e., s: 146, 1 nolu dipnot.

لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ ۚ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا

Ana-baba ve en yakınların bıraktıklarından erkeklerin payı vardır. Ana-baba ve en yakınların bıraktıklarından kadınların da payı vardır. (Bıraktıkları miras) Az veya çok olsun, paylar farz olarak belirlenmiştir. (Nisâ 4/7)

Yazarın meali ile yukarıdaki meal arasındaki en temel fark, “az ya da çok olsun” şeklindeki ifadenin neyin azlığı ve çokluğunu kast ettiğinden kaynaklanmaktadır. Her dil gibi Arap dilinin de belli kaideleri vardır. Bu kaidelere uyulmayacak ya da istenilen şekilde esnetilecekse Allah'ın Kitabı her şeyin söyletilebileceği bir metin haline gelir. Oysa bu yazarlar, böylesi bir muameleyi kendi kitapları için bile kabul etmezler. Arapça'da zamirlerin kendilerinden önceki en yakın ifadeye götürülmesi, eğer daha uzağa götürülecekse mutlaka buna dair bir açıklama, yani bir karîne olması gerektiği çok iyi bilinen ve en temel konulardan biridir. Ayetin orijinalinde قل منه أو كثر (ondan az ya da çok) ifadesinde geçen “منه - minhu” (ondan) ibaresindeki “ه - hu” (o) zamiri de bu kural gereği kendinden önceki en yakın ifadeye götürülmek mecburiyetindedir, çünkü aksini gerektirecek bir durum yoktur. O da hemen öncesindeki ما ترك الوالدان والأقربون (ana - baba ve en yakınların bıraktıkları) ifadesindeki ما ism-i mevsûlünü (bağlacını) gösterir. İsm-i mevsûl de ardından gelen sıra cümlesi yani “ana - baba ve en yakınların bıraktıkları” ifadesi açıkladığından Rabbimiz “ana - baba ve yakın

akrabanın bıraktığı miras” ister az olsun ister çok olsun kadının da o mirastan alması gereken bir pay olduğunu bildirmekte, azlık ve çoklukla “bırakılan mirasın” miktarından bahsetmektedir. Ancak İslamoğlu mealinde قل منه أو كثر (ondan az ya da çok) ifadesinde geçen “منه - minhu” (ondan) ibaresindeki “ه - hu” (o) zamiri, daha öncesinde geçen “نصيب - nasib” (pay) ifadesini gösterir şekilde anlamlandırılarak anlam değiştirilmiş ve “kadının alacağı pay”ın azlığı ve çokluğunun konu edildiği öne sürülmüştür. Hal böyle olunca, ayetin dipnotundaki açıklamada ‘şimdi az olur, gelecekte şartlar uygun hale gelince çok olur’ şeklinde bir yorum yapılabilmesine imkân sağlanmıştır. Oysa açıklamaya çalıştığımız üzere, ayetin metni Arap dil kuralları gereğince bu yoruma izin vermemektedir. Kaldı ki ayetin sonundaki “(Allah tarafından) farz kılınan bir paydır bu” ifadesi de böyle bir yorumu imkânsız kılmaktadır. Zira insanların takdirine göre değişen bir hüküm farz olamaz.

Zamirin kendinden önceki ism-i mevsûl ile başlayan cümlelerin tamamına götürüldüğü başka örnekler de Kur'ân'da mevcuttur ve elbette İslamoğlu da o ayetlerde bunu yapmıştır. Bunun bir örneği Yûnus Suresi'nin 59. ayetinde görülebilir:

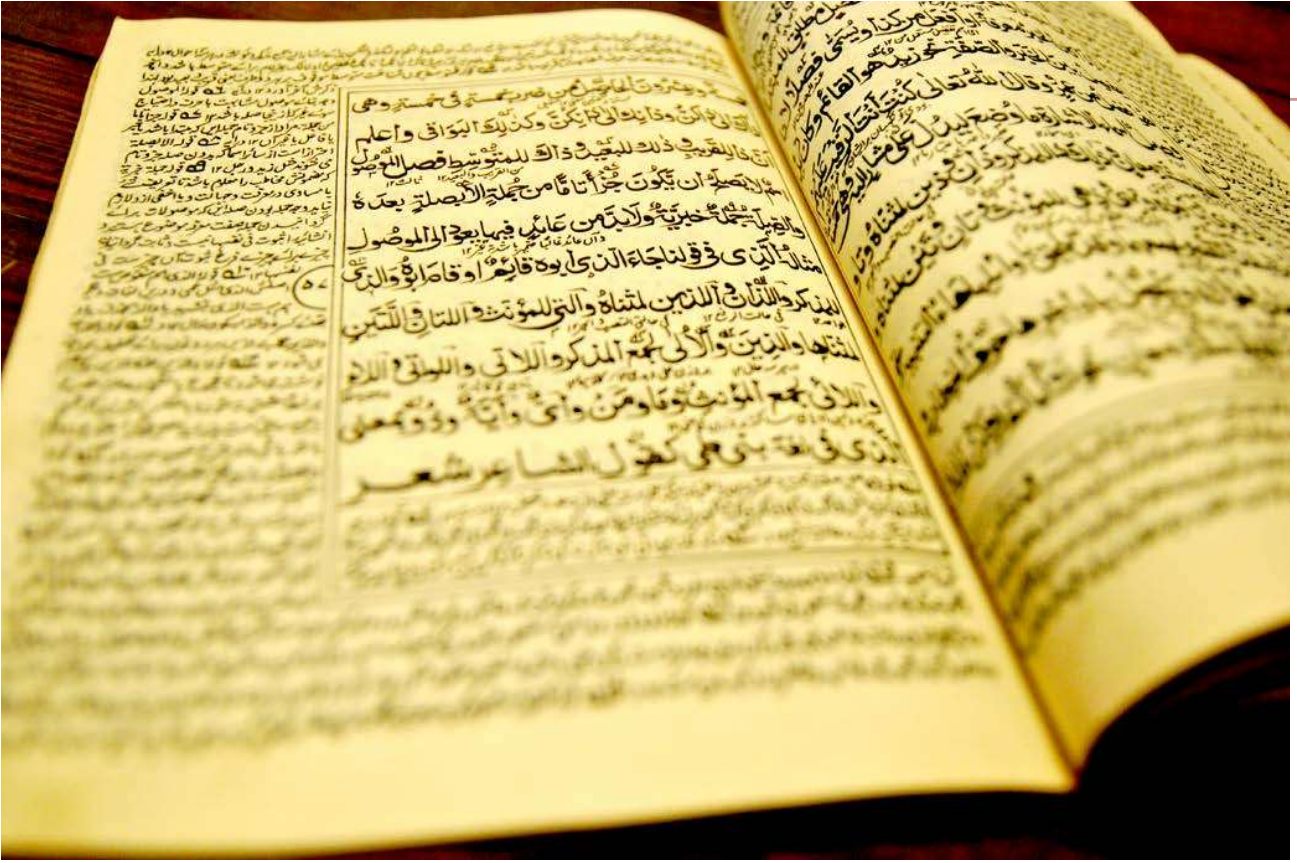
قُلْ أَزَيْتُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ حَرَامًا وَحَلَالًا قُلْ اللَّهُ أُذُنٌ لَكُمْ أَمْ عَلَى اللَّهِ تَفْتَرُونَ

“Sor (onlara): “Ya Allah'ın sizin yararlanmanız için ikram (inzâl) ettiği, sizin de (keyfi olarak) bir kısmını haram bir kısmını helal saydığınız rızıklar hakkında ne dersiniz?” De ki: ‘Size Allah mı izin verdi, yoksa siz Allah'a iftira mı ediyorsunuz?’”⁶ (HKK Mealî, Yûnus 10/59)

Bu ayetin mealinde de orijinal metne tam olarak bağlı kalındığı söylenemez. Ancak konumuzla ilgili bölümde “Allah'ın sizin yararlanmanız için ikram ettiği rızık” ifadesinde Rabbimiz Nisâ 7. ayetteki ifade tekniğini kullanmış ve mealde de yazar “minhu - منه”daki zamiri, “ma - ما” ile başlayan cümlelerin tamamı olan ما أنزل الله لكم من رزق (Allah'ın sizin için inzâl ettiği rızık) ifadesine götürmüştür. Demek ki yazarın Arapça konusunda bir sıkıntısı yoktur. Buna rağmen aynı teknikte bir ifade-

6 a.g.e. s: 383.

yi barındıran Nisâ 7. ayeti Arapça'ya aykırı bir şekilde çevirerek ayeti yapmak istediği yoruma uygun hale getirmiştir.

Ayrıca Nisâ 7. ayette erkeğin alacağı için de kadının alacağı için de نصيب - nasib (pay) ifadesi kullanılmıştır. Bu ifade nekre, yani belirsiz bir şekilde gelmiş, belirlilik takısı olan “ال - el” kullanılmamıştır. Zaten meallerde ifadenin “bir pay” olarak çevrilmesinin sebebi de budur. Bu durum payların birbirlerine eşit olmadığının ve olamayacağının da göstergesidir. Çünkü eğer eşit pay olsa idi birincisi نصيب - nasib şeklinde nekre (belirsiz), ikincisi de “yukarıdaki pay” anlamında النصيب - en'nasib şeklinde marife (belirli) gelirdi. Ancak her ikisi de belirsiz olduğu için erkeğe ve kadına verilecek payların ne olduğu 11. ayette detaylı şekilde açıklanmıştır.

Sonuç olarak ayette Mustafa İslamoğlu'nun mealindeki gibi kadının alacağı payın azlığı veya çokluğundan değil “bırakılan malın” azlığı ve çokluğundan söz edilmektedir. Dolayısıyla Arap dili kuralları gereği ayeti yazarın yaptığı şekilde meallendirme imkanı bulunmamaktadır. Bu yüzden dipnottaki “ikiye bir şeklindeki Nisâb mutlak değildir” ve “kadının mirastan alacağı pay bugün az olur, günün birinde şartlar uygun olunca çok olur” şeklindeki yorumu yapmak hiçbir şekilde mümkün olamaz.

Benzer şekilde Mehmet Okuyan'ın da videosunda sarf ettiği “Allah-u Teala Kur'ân-ı Kerim'de kadına 1 erkeğe 2 oranını asgari oran olarak belirtmiş. 'Hiç vermiyordun, insandan saymıyordun, bari şu kadarını verin hiç olmazsa' diyor. Erkeğe verilen kadar kadına verilmesi Kur'ân'ın demek istediğidir” şeklindeki sözler, Arapça dil kaide-leri ve ayetin metni göz önüne alındığında olağanüstü cesur ifadeler olarak değerlendirilmek zorundadır. Son derece dikkatsiz ve basiretsizce sarf edilmiş bu sözlerin Kur'ân'daki hiçbir ayetten onay alabilmesi asla mümkün değildir.

Ayetin İç Bütünlüğü ve Diğer Ayetlerle Birlikte Okunması Açısından Nisâ 7. Ayete Verilen Anlamın Yanlışlığı

Ayetlerdeki Farz Kılınma İfadeleri ve “Tavsiye” Kullanımının Yanlışlığı

İncelediğimiz Nisâ 7. ayete verilen meal sadece Arapça bakımından değil, ayetin kendi iç bütünlüğü ve diğer ayetlerle ilişkisi açısından da kabul edilebilir gözükmemektedir. Nitekim ayetin son bölümünde, İslamoğlu'nun da gayet güzel bir biçimde meallendir-

Foto: Bahar Şener, bahar.senol.sener@gmail.com

diği gibi, erkeğin ve kadının alacağı payların Allah tarafından farz kılındığı belirtilmektedir. Bu durum hiçbir koşulda bu pay oranlarının değiştirilemeyeceğinin en açık ifadesidir. Ayetin bu bölümü varken kadının payının “bugün az olur, gelecekte çok olabilir” şeklinde yorumlanması imkân dahilinde değildir. Ayetin bu bölümünden dolayı gelecek itirazları önlemek amacıyla yazarın ayetin dipnotunda yaptığı “‘Allah tarafından farz kılınan’, bu ayette yer almayıp 11. ayette yer alacak olan oran değil, kadına mirastan pay verilmesidir...” yorumunun bir dayanağı yoktur. Kaldı ki yazarın miras paylarının belirlendiği 11. ayetin mealinde “tavsiye” kelimesini kullanması da ayetin anlamını yansıtmaması bakımından tatmin edici değildir:

“Allah size çocuklarınız hakkında, bir erkeğe iki kızın payını vermenizi **tavsiye etmektedir**. Eğer ikiden fazla kız iseler ölenin geriye bıraktığı malın üçte ikisi onlarındır. Eğer sadece bir kızsarsa mirasın yarısı onundur. Eğer ölenin geride çocuğu varsa bıraktığı mirastan anne ve babanın her birine altıda bir pay verilir. Çocuğu yoksa ve anne babası ona mirasçı oluyorsa o zaman annenin payı üçte birdir. Eğer kardeşleri varsa anneye verilecek pay altıda birdir. Bu (paylaştırma) ölenin yaptığı vasiyetin yerine getirilmesinden yahut borcunun ödenmesinden sonradır. Babalarınız ve oğullarınızdan, hangilerinin yarar bakımından size daha yakın olduklarını bilemezsiniz. Bunlar Allah tarafından farz olarak konulan hükümlerdir. Allah ilim sahibidir, hakimdir.”⁷ (HKK mealî Nisâ 4/11)

İslamoğlu ayetteki **يوصيكم** - **yûsîkum** ifadesine “size tavsiye **etmektedir**” anlamı vermiştir. Arapça’dan dilimize geçmiş olan tavsiye kelimesi de aynı kökten türetilmiştir ama dilimize geçerken anlam kayması-na uğrayarak “bir şeyi önerme” anlamında kullanılır olmuştur. Kur’ân’da bu kelime “buyurma, emretme, görev yükleme” anlamlarında kullanılır. Nitekim İslamoğlu da kelimenin geçtiği başka ayetlerde haklı olarak kelimeye bu anlamı vermiştir:

“Nerede bulunursam bulunayım beni kutlu kıldı; ve bana hayatta olduğum sürece ibadeti diriltmeyi ve arınmak için verilmesi gerekeni vermeyi **emretti**.”⁸ (HKK mealî Meryem 19/31)

Ayette “emretti” olarak çevrilen ifadenin orijinali de Nisâ 11. ayette geçen ve tavsiye olarak çevrilen fiil ile aynıdır. Zaten ayette konuşan İsa Aleyhisselam’dır ve konu namaz ve zekâttır. Bunların Türkçemizdeki anlamıyla tavsiye değil, Kur’ân’daki anlamıyla tavsiye yani emir verme ve bir görev yükleme anlamında olduğu açıktır. Aynı kökten olan “vasiyet” kelimesi de “bir başkasına görev yüklemek” anlamına gelmektedir. Tavsiye ile aynı kökten kelimelere “emir”, “buyruk” ve “görev yükleme” anlamı verildiğini arka arkaya gelen şu üç ayetten ve bizzat Mustafa İslamoğlu’nun mealinden okuyalım:

“De ki: “Gelin, Allah’ın size neyi haram ve dokunulmaz kıldığını aktarayım: O’ndan başka şeylere kesinlikle ilahlık yakıştırmayın; anne-babaya iyi davranın; rızkınıza ortak çıkar endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin, zira sizin de onların da rızkını Biz veriyoruz; açık ya da gizli, sizi mahcup edecek bir günaha yanaşmayın; haklı bir gerekçeye dayanmaksızın Allah’ın kutsal saydığı insan hayatına kıymayın: Allah size işte bunları **emretti** ki aklınızı kullanabilesiniz.” (HKK mealî En’am 6/151)

“Rüştüne erinceye kadar, lehine olmadıkça yetimin malına dokunmayın; (maddi manevi her alanda) ölçüp tartarken hikmet ve hakkaniyet gözetin; (bilin ki) Biz insana gücünün yettiğinden fazlasını yüklemeyiz; ve biri hakkında konuşacaksanız yakınınız da olsa adil olun;

7 a.g.e. s: 146.

8 a.g.e. s: 583.

Allah'la olan sözleşmenize sadakat gösterin! Bütün bunları Allah size **emretti** ki, sorumluluğunuzu aklınızdan çıkarmayasınız.” (HKK meali En'am 6/152)

“Zira işte Benim dosdoğru yolum budur: Öyleyse bu yolu izleyin ve farklı yollara sapmayın ki; sizi O'nun yolundan uzaklaştırmasınlar! Bütün bunları Allah size **emretti** ki, O'na karşı saygıda kusur etmeyesiniz.”⁹ (HKK meali En'am 6/153)

Görüldüğü gibi yazar yukarıdaki ayetlerde geçen وصى - vassâ fiillerine dilimizdeki en uygun karşılığı olan “emretti” anlamını vermiştir.

Sonuç olarak Nisâ Suresinin 11. ayetindeki ifadenin de “Allah size çocuklarınız hakkında, bir erkeğe iki kızın payını vermenizi tavsiye etmektedir.” değil, “emretmektedir” veya “görev olarak yüklemektedir” şeklinde Türkçemize aktarılması gerekir. Zaten aynı ayetin sonunda da yine farz kelimesi kullanılmış ve bu durum incelediğimiz meale de yansımıştır: “**Bunlar Allah tarafından farz olarak konulan hükümlerdir.**” Ayetin sonundaki bu ifade de başındaki fiile Türkçe'deki değişmiş anlamıyla tavsiye etme manası verilemeyeceğinin bir başka göstergesidir. Kaldı ki 7. ayetin sonundaki bu payların “farz kılınmış” (نصيباً مفروضاً) olması da 11. ayetin bu bölümü ile örtüşmekte ve tam bir bütünlük oluşturmaktadır. O halde 11. ayette bahsedilen erkeğe 2, kadına 1 oranının değişmesi ve günün birinde eşit olması asla mümkün olamaz.

Foto: Bahar Şener, bahar.senol.sener@gmail.com

Bu durumda yazarın 7. ayetin dipnotunda yaptığı “‘Allah tarafından farz kılınan’, bu ayette yer almayıp 11. ayette yer alacak olan oran değil, kadına mirastan pay verilmesidir...” yorumu bir kez daha havada kalmaktadır. Burada iddia edildiği gibi 7. ayetteki “farz kılınmış” (نصيباً مفروضاً) ifadesi kadına mirastan pay vermeyi kast ediyor olsa bile, bu durum 11. ayetteki oranların farz olmadığını göstermez. Çünkü 11. ayette Rabbimiz bu meale de yansıdığı şekliyle oranlarla ilgili bu hükümlerin farz kılındığını ayrıca belirtmektedir.

Ayrıca İslamoğlu'nun Nisâ 7. ayetin dipnotunda kadına verilecek mirasla ilgili olarak sarf ettiği “‘şimdi az olur, gelecekte şartlar uygun hale gelince çok olur’ şeklinde de anlaşılabilir” cümlesi ile Mehmet Okuyan'ın “erkeğe verilen kadar kadına verilmesi Kur'an'ın demek istediğidir” cümlesi Kur'an'da miktarların oransal olarak verilmesi sebebiyle de doğru olamaz. Çünkü Kur'an'a göre her halükârda erkeğin alacağı pay kadınının 2 katı olacaktır. Eğer kadının payının gün gelip yükselmesinden söz edilecekse erkeğinki her durumda onun 2 katı olmak zorundadır.

Miras Oranlarının Değiştirilemeyeceğini Belirten Diğer Ayetler

Rabbimizin miras konusunda belirlediği oranlarla asla oynanamayacağının bir delili de 13. ayette karşımıza çıkmaktadır. O ayeti de aynı mealden okuyalım:

“Bütün bunlar Allah tarafından çizilen sınırlardır. Kim Allah'a ve Rasulü'ne uyarırsa, Allah onları içerisinde yerleşip kalacakları zemininden ırmaklar çağlayan cennetlere koyar; işte muhteşem kazanç da budur.”¹⁰ (HKK meali Nisâ 4/13)

Görüldüğü üzere Rabbimiz miras paylaşımını son derece detaylı olarak anlattığı 11 ve 12. ayetlerin hemen ardından bunların “Allah'ın sınırları” (حدود الله) olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla bu oranların şu veya bu şekilde değiştirilmesi Allah'ın koyduğu bu sınırların aşılması anlamına gelecektir. Bu sınırların aşılmasının

sonuçlarını da Rabbimiz 14. ayette dile getirmektedir. Aynı mealten okuyalım:

“Kim de Allah’a ve Rasulü’ne isyan eder ve O’nun çizdiği sınırları ihlal ederse, onları içerisinde yerleşip kalacakları ateşe sokar; onu da alçaltıcı bir azap beklemektedir.”¹¹ (HKK meali Nisâ 4/14)

Ayrıca Kur’ân’daki miras paylaşımında bir yerde daha ikiye birli oran bulunmaktadır. O da kelâle olarak adlandırılan durumda olur. Babası ve/veya anası ve çocuğu olmadan ölen kişiye kelâle denir. Babası ve çocuğu olmadan ölenin yani baba tarafından kelâle olanın mirasıyla ilgili hükümler şu ayette bildirilmektedir:

Senden fetva istiyorlar. De ki “Kelâle (ana-baba ve çocuğu olmadan ölen kişi) konusundaki fetvâyı size Allah veriyor.” Bir kimse ölür, çocuğu olmaz, tek bir kız kardeşi bulunursa bıraktığı mirasın yarısı ona kalır. Kız kardeş ölür de çocuğu bulunmazsa erkek kardeş onun bütün mirasını alır. Kız kardeşler iki tane ise, mirasın üçte ikisi onlarındır. Mirasçılar; erkek ve kız kardeşler ise erkek, iki kıza eşit pay alır. Yanılırsınız diye açıklamayı size Allah yapıyor. Allah her şeyi bilir. (Nisâ 4/176)

Burada da ölenin babası ve evladı yok ama baba bir erkek ve kız kardeşleri varsa, erkek kızın 2 katı pay almaktadır. Ama bizim için ayetin sonundaki ifade önemlidir: “Yanılırsınız diye açıklamayı size Allah yapıyor.” Burada soru Nebîmize soruluyor ama cevabı Al-

lah veriyor ki bir yanlışlık olmasın. Bu ifade Nebîmizin sözlerinin vahiy olmadığına da açık delilidir. İnsanlar yanlış yapmasın diye açıklamayı Allah yapıyorsa bu oranların herhangi bir zamanda değişmesi nasıl düşünülebilir? Bu oranlarda yapılacak herhangi bir değişiklik Rabbimiz tarafından bir yanlışlık hatta ayetin orijinal ifadesiyle bir “sapma” olarak değerlendirilirken nasıl olur da mirastan alınacak paylar günün birinde değişip eşit olabilir?

Ayrıca Kur’ân’da kadın ve erkeğin eşit oranda miras aldığı durumlar da mevcuttur. Bunu da yine aynı yazarın mealinden okuyalım:

“...Eğer ölenin geride çocuğu varsa bıraktığı mirastan anne ve babanın her birine altıda bir pay verilir...” (HKK meali Nisâ 4/11)

Dikkat edilirse ölenin çocuğu varsa annesi ve babası ikili birli bir oranda değil, eşit oranda pay almaktadırlar. Ayrıca ana tarafından kelâle durumu, yani ölen kişinin annesinin kendinden önce ölmüş olma ve çocuğunun da olmaması durumunda, ana bir kardeşleri varsa bunlar arasında da kız erkek ayrımı yapılmaksızın mirasın üçte biri eşit oranda paylaştırılmaktadır:

...Miras bırakan erkek veya kadın kelâle ise (çocuğu ve anası yok da ana tarafından) erkek veya kız kardeşi varsa bunlardan her biri altıda bir paya; kardeşler birden çok ise eşit oranda üçte bir paya, yapılan vasiyetin veya borcun, zarar vermeyecek şekilde edasından sonra sahip olurlar...¹² (Nisâ 4/12)

Görüldüğü gibi Rabbimiz kadın erkek miras pay oranlarının birbirlerine eşit olduğu durumları da ayrıca belirtmiştir. Bu durum da Nisâ 11. ayette, ölenin oğlu ve kızı ile ilgili olarak bildirilen ikili birli oranın mutlak olduğunu ve asla değiştirilemeyeceğini bir kez daha göstermiş olur.

Aslında miras oranlarının belirlendiği ayetler öylesine detaylı ve boşluksuzdur ki burada herhangi bir oranın değiştirilmesinin asla mümkün olamayacağı bu ayetleri hayatında sadece bir kez okuyan bir kişi tarafından

¹² Konunun ayrıntısı için bkz: Fatih Orum, Kur’an’ı Anlama Usulü, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul 2015, s: 84 - 85.

bile kolayca görülebilir. Çünkü belli şartlarda değişebilecek hükümler için bu derece ayrıntılı bir anlatım düşünülemez.

İktisâb Fiili ve Nisâ 32. Ayetin Konuyla İlgisizliği

Mustafa İslamoğlu, Nisâ 7. ayetin dipnotunda yaptığı açıklamaya Nisâ 32. ayeti de delil olarak göstermektedir. Aynı tutumu, paylaştığımız videolarında Mehmet Okuyan da sergilemektedir. İslamoğlu'nun mealinde bu ayet dilimize şöyle aktarılmıştır:

“O halde Allah'ın size bahşettiği sizi birbirinize üstün kılan farklı değerleri temenni etmeyin. Erkeklerin kendi kazançlarından bir payı vardır; kadınların da kendi kazançlarından bir payı vardır. İhsanından bahşetmesi için Allah'tan isteyin; kuşkusuz Allah her bir şeyi hakkıyla bilmektedir.”¹³ (HKK meali Nisâ 4/32)

Yazar ayete düştüğü dipnotta şu açıklamayı yapmaktadır: *“Bu ayet, bir sonraki ayetin de delalet ettiği gibi mirasın illet ve ruhuyla ilgili bir biçimde anlaşılmalıdır...”¹⁴*

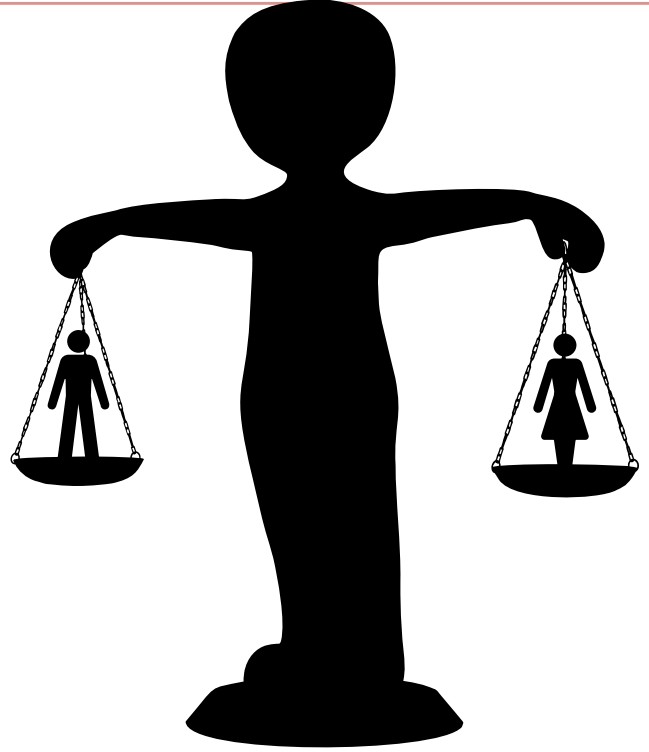
Ancak ayette miras ayetlerinin aksine ana baba ve yakın akrabaların bıraktıklarından değil, kadın ya da erkeğin kendi kazandığından (iktisâb) bahsedilmektedir. Nitekim ayetteki *“İhsanından bahşetmesi için Allah'tan isteyin”* ifadesi de bunu göstermektedir. Allah'tan bu isteğin nasıl yapılacağını anlatan ve yine “kesb” ve “nasib” ifadelerinin kullanıldığı, dolayısıyla bu ayeti açıklayan bir başka ayet grubunda iktisâbın kişinin kendi emeği ile elde ettiği kazançla ilgili olduğu görülmektedir:

وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ

Kimileri de şöyle der: “Rabbimiz! Bize bu dünyada güzellik ver, ahirette de güzellik ver. Bizi o ateşin azabından koru!” Bunlardan her birine kazandıklarından bir pay vardır. Allah hesabı çabuk görür. (Bakara 2/201-202)

¹³ Mustafa İslamoğlu, Hayat Kitabı Kur'an, Düşün Yayıncılık, 11. Baskı, İstanbul, Mayıs 2010, s: 155.

¹⁴ a.g.e. s: 156, 3 numaralı dipnot.

Görüldüğü üzere burada bahsedilen kazanç, dünya-daki çalışmalar, nasib (pay) de bu çalışmaların karşılığında Allah'ın vereceği paydır. Kesb ya da iktisâb fiillerinin dünyada yaptıklarımızla elde ettiklerimiz veya kazandıklarımızı anlattığı bir başka ayette son derece açıktır. Çünkü Rabbimiz her kelime ve kavramın anlamını bizzat kendisi vermekte bizi Kur'an'dan başka bir kaynağa muhtaç bırakmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında Rabbimiz şu ayette bu fiilin anlamını vermektedir. Yazarın mealinden ayetin ilgili bölümünü okuyalım:

لَا يَكُلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ...

“Allah hiç kimseye taşıyacağından fazlasını yüklemeyiz. Herkesin kazandığı iyilik kendi lehine, işlediği kötülük de kendi aleyhinedir...”¹⁵ (HKK meali Bakara 2/286)

İslamoğlu'nun “kazandığı” şeklinde çevirdiği bölümde kesb - kesebe, “işlediği” şeklinde çevirdiği bölümde de اكتسب - iktesebe fiili kullanılmış, bununla da kazandığı kötülük kast edilmiştir. Dolayısıyla bu fiil kişinin kendi yaptığı ile elde ettiği kazanımlar için kullanılmaktadır. Miras için kullanılması mümkün değildir.

Tüm bu bilgilerin ışığında اكتسب - iktesebe fiilinin kullanıldığı Nisâ Suresi 32. ayeti miras ile ilişkilendirmek doğru değildir.

¹⁵ a.g.e. s:101.

Cahiliye Döneminde Kadına Mirastan Pay Verilmediği İddiası

Gerek Mustafa İslamoğlu'nun Nisâ Suresinin 7. ayeti-nin dipnotunda, gerekse Mehmet Okuyan'ın videodaki konuşmasında, cahiliye döneminde kadına mirastan pay verilmediği, bu sebeple Kur'ân'ın kadına mirastan pay vermekle devrim niteliğinde bir yenilik yaptığı iddia edilmektedir. Hatta İslamoğlu'nun Nisâ Suresi 32. ayetin dipnotunda kadına mülkiyet hakkı da tanınmadığına dair ifadesi şöyledir:

"...İstisnalar dışında kadının mülkiyet edinemediği, mirastan hiç pay alamadığı bir toplumda kadının ilk kez mülkiyet ve miras hakkını teslim eden bu devrim çapındaki sosyal uygulama, elbette erkek eksenli bir toplum içerisinde şaşkınlığa neden olmuştu..."¹⁶

Oysa Kur'ân'da kadının o devirde dahi mülkiyet hakkı olduğuna ve miras alabildiğine işaret eden ifadeler bulunmaktadır. Mesela Hudeybiye antlaşmasından sonra müşrik kocalarını bırakarak Medine'ye gelen kadınlardan bahseden şu ayet, bu kadınların kocalarından mehir ve başka mallar aldıklarını net bir biçimde ortaya koymaktadır:

Ey inanıp güvenenler (Müminler)! Mümin kadınlar hicret ederek size gelirlerse onları imtihandan geçirin. Onların imanlarını en iyi Allah bilir. Eğer mümin olduklarını anlarsanız, onları kâfirlere geri çevirmeyin. Bu kadınlar onlara helal olmazlar. Onlar da bunlara helal olmazlar. Onların bunlara harcadıklarını geri verin. Bu kadınların mehirlerini kendilerine verdiğiniz zaman, onlarla evlenmenize engel yoktur. Ayrılmak isteyen kâfir kadınları engellemeyin; onlara harcadığınızı isteyin. Onlar da harcadıklarını istesinler. Bu, Allah'ın size hükmüdür; aranızda o hükmeder. Allah bilir, doğru karar verir. (Mümtahine 60/10)

Kadınların mal mülk edindiklerini görebileceğimiz bir diğer ayet de şöyledir:

Ey inanıp güvenenler (müminler)! Kendilerinden

hoşlanmadığınız halde kadınlara mirasçı olmaya kalkmanız size helal değildir. Onlara verdiğinizden geri almak için baskı da yapmayın; ispatlanabilir bir fuhuş yapmış olurlarsa o başka. Onlarla marufa (Kur'ân ölçülerine) uygun geçinin. Eğer onlardan hoşlanmadıysanız bakarsınız ki siz bir şeyden hoşlanmıyorsunuz ama Allah onda birçok hayırlar yaratacak olabilir. (Nisâ 4/19)

Ayette kadınlara sadece mirasçı olmak amacıyla evlenilmemesinden bahsedilmektedir. Bu da onların mal mülk sahibi olduklarını göstermektedir. Ayette helal olmadığından bahsedilecek seviyede ele alınan bir uygulama, herhalde İslamoğlu'nun sözünü ettiği şekilde istisna olarak görülebilecek durumları konu ediyor olmasa gerektir. Ayrıca kadının bu malı sıfırdan kendi çalışması ile elde etme ihtimali de çok zayıf olduğundan miras olarak elde ettiği de söylenebilir. En azından bunu söylememizi engelleyecek bir bilgi yoktur.

Ayrıca hepimiz biliyoruz ki Nebimiz Muhammed Aley-hisselam'ın ilk eşi Hatice validemiz zengin bir kadındı. Sahip olduğu ve ticaret yapmakta kullandığı varlığı da kendisine ailesinden miras yoluyla intikal etmiş olmalıdır. Zira babası Huveylid Kureyş'in eşrafından bir zat-tır. Hatice validemizle ilgili İslam Ansiklopedisindeki şu bilgiler önemlidir:

"Hatice'nin önce Afik ile, onun ölümü üzerine Ebû Hâle ile evlendiği de kaydedilmektedir. İkinci kocasının ölümünden sonra Kureyş'in ileri gelenlerinden bazıları soylu, güzel ve zengin oluşu sebebiyle kendisiyle evlenmek istedi; ancak Hatice bu tekliflerin hiçbirini kabul etmedi. Güvenli bulduğu kimselerle ortaklaşa

Allah'ın Kur'ân'da herhangi bir konuda demek istemiş olması ama diyememesi nasıl düşünülebilir? Bu ifade Allah'ın bir şeyi söylemekten çekindiği anlamına gelmektedir. Böyle bir durum Allah için nasıl söz konusu olabilir?

16 a.g.e. s: 156, 3 numaralı dipnot.

ticaret yapmaktaydı. Tanıdıklarının tavsiyesi üzerine, çevresinde üstün ahlâk sahibi ve güvenilir bir genç olarak bilinen Hz. Muhammed ile ortaklık anlaşması yaptı ve kölesi Meysere'yi de hizmetine vererek Şam'a (Suriye) gitmesini istedi. Dönüşte başarılı bir tâcir, dürüst ve doğru sözlü bir insan olduğunu gördüğü, Meysere'den ahlâkı ve davranışları hakkında bilgi aldığı, bütün bu özellikleri sebebiyle kendisine hayran kaldığı Hz. Muhammed'e evlenme teklif etti, o da bunu kabul etti.

Hz. Muhammed'e Hatice ile evlenmeyi düşündüğü takdirde bunu sağlamaya çalışacağını belirttiği, kaynakların çoğunda ikinci bir ihtimal olarak kaydedilmektedir. Hz. Muhammed aldığı bu teklifi amcalarına götürdü. Ebû Tâlib, kardeşleri ve Hz. Muhammed'in katılması ile Hatice'nin evinde yapılan toplantıda onun amcası Amr b. Esed'den yeğeni Muhammed için Hatice'ye tâlip olduğunu söyledi ve yeğenin 500 (veya 400) dirhem, bazı kaynaklara göre ise yirmi dişi deve mehir vereceğini belirtti. Amr da bu evliliğe izin verdi.¹⁷

Görüldüğü üzere Hatice validemiz hem soylu ve zengin bir iş kadınıdır hem de Nebîmiz ile evlenirken mehir almıştır. Henüz risaletten önce gerçekleşmiş olan bu olay cahiliye devrinde de kadının mal mülk sahibi olduğunu, ailesinden miras aldığını göstermesi açısından önemlidir.

Bu durumda Mustafa İslamoğlu'nun Nisâ 7. ayetin mealinde kullandığı parantez içindeki "zaten" ifadesi de mesnetsiz kalmaktadır. Çünkü geldiğimiz noktada, ortada "erkek bugüne kadar mirastan zaten bir pay alıyordu, artık kadın da almalı" şeklinde anlamamızı gerektirecek bir durum olduğuna dair bir delilimiz yoktur.

Sonuç

Kur'an'da, yazımızın başından beri incelediğimiz miras ayetlerinde;

- oranların farz olarak belirlenmiş olduğu,
- Allah tarafından farz kılınmış olduğu,

- insanlar yanılmasın diye açıklamanın Allah tarafından yapıldığı,
- bunların Allah'ın sınırları olduğu,
- bu sınırların aşılmasının ateş azabına sebep olacağı

gibi son derece kesin, net ve sert ifadeler kullanıldığını gördük. Tüm bunlardan sonra yazımızın başında alıntı yaptığımız Mehmet Okuyan'ın şu ifadeleri nasıl kabul edilebilir?

"Allah-u Teala Kur'ân-ı Kerim'de kadına 1 erkeğe 2 oranını asgari oran olarak belirtmiş. 'Hiç vermiyordun, insandan saymıyordun, bari şu kadarını verin hiç olmazsa' diyor. Erkeğe verilen kadar kadına verilmesi Kur'ân'ın demek istediğidir."

Kaldı ki Allah'ın Kur'ân'da herhangi bir konuda demek istemiş olması ama diyememesi nasıl düşünülebilir? Bu ifade Allah'ın bir şeyi söylemekten çekindiği anlamına gelmektedir. Böyle bir durum Allah için nasıl söz konusu olabilir? Ayrıca mirasın tüm kalemlerinin detaylı olarak oransal biçimde anlatılmış olduğu, üçte bir, üçte iki, altıda bir, iki katı, yarısı gibi ifadelerin açıkça zikredilip belirlendiği miras ayetlerinde nasıl olur da erkek evlada 2 kıza 1 oranının değişebileceğinden bahsedilebilir?

Gerek Mehmet Okuyan, gerekse Mustafa İslamoğlu'nun miras oranlarının günün birinde eşit olabileceğini, yani mutlak olmayıp değişebileceğini, Allah'ın demek istediğinin bu olduğunu söylemeleri, Allah'ın

17 M. Yaşar Kandemir, İslam Ansiklopedisi, "Hatice" Maddesi, cilt 16 s: 465.

sözlerinin bir kısmını anlatamadığını, konuyu tamamlamayı insanlara bıraktığını, “ben bu kadarını söylerim, siz gerisini anlayın, bana her şeyi açık açık söyletme-
yin” dermiş gibi bir tutum takındığını iddia etmekten başka bir şey değildir. Oysa Rabbimiz kendi sözleri için şöyle buyurmaktadır:

Rabbinin sözü, doğruluk ve adalet bakımından tamdır. O'nun sözleri yerine geçecek söz yoktur. O dinler, bilir. (En'âm 6/115)

Ayrıca yukarıda gördüğümüz Nisâ 176. ayette Nebî-mize sorulan bir soruyu bizzat Allah cevaplarken “yanılırsınız diye” ifadesini kullanıyor. Demek ki Nebî de olsa hiçbir insanın Allah'ın ayetlerini açıklama ve yorumlama yetkisi yoktur, çünkü yanılabilir. O yüzden de açıklamayı Allah yapmıştır. Eğer Allah'ın söylediği ile söylemek istediği farklı olsaydı ve söylemek istediğini birileri kestirebiliyor olsaydı ayette “yanılırsınız” diye bir ifade kullanılır mıydı? Allah'ın dedikleri ile yetinmeyip, onlar eksikmiş gibi demek istediğini ortaya çıkardığını iddia etmek Kur'ân'da Şeytan'a atfedilen bir tutumdur. Rabbimiz Âdem Aleyhisselam ve eşine ağaca yaklaşmamaları emrini verirken şöyle buyurmuştur:

Bak Âdem, sen ve eşin şu bahçeye yerleşin. Beğendiğiniz yerden yiyin ama bu ağaca yaklaşmayın. Yoksa yanlış yapmış olursunuz. (A'râf 7/19)

Şeytan ise Allah'ın bu söylediklerini yorumlamış ve aslında hiç söylemediği şeyleri, kast ettiği iddiasında bulunmuştur. Diğer bir deyişle Allah'ın dediği böyle olmasına rağmen demek istediğinin başka olduğunu, onu da kendisinin bildiğini iddia etmiştir. Rabbimiz sadece ağaca yaklaşmayın dediği halde, o bu emri neden verdiğini bildiğini iddia ederek “maksat eksensiz okuma” yapmak suretiyle vesvese vermiştir:

Sonra Şeytan vücutlarından açılması hoş olmayacak yerlerinin örtüsünü açıp onlara göstermek için şöyle vesvese verdi: “Rabbinizin size bu ağacı yasaklaması sadece hükümdar (saltanat sahibi) olmanızı ya da ölümsüzleşmenizi engellemek içindir.” (A'râf 7/20)

Şeytanın vesvese vermek amacıyla baş vurduğu, Allah'ın maksadını söyleme eyleminin bizzat kendisi yanlıştır, onu şeytanın yapıyor olması değil. Dolayısıyla iyi niyetle ve iyi bir amaç için yapılması eylemi doğru hale getirmez.

Tüm bunların yanısıra, miras oranlarının mutlak olmadığı, şartlar uygun olunca eşitlenecek bir asgari orandan bahsedildiğini söylemek Kur'ân'ı tam bir tarihselci gözle yorumlamak demektir. Oysa tarihsel olan yani o günün şartlarında farklı, bugün için farklı hükümler içerebilen bir kitap Allah'ın kitabı olamaz.

Bazı çevrelerin özellikle bu konu üzerinden dinimize saldırımları bizleri “konu sizin bildiğiniz gibi değil, Allah öyle demek istemiyor, aslında şunu demek istiyor” şeklinde Kur'ân'a tamamen aykırı bir şekilde cevap vermeye itmemelidir. Yapılması gereken Kur'ân'daki muhteşem miras hukukunu tüm yönleriyle ele alarak insanlığa kalıcı çözümü Allah'ın kitabından sunmak olmalıdır.

Zikredilen ayetlerden Kur'ân'a tamamen ters bir hüküm bina edilmesi Kur'ân üzerinde çalışan araştırmacıların kendilerine itiraz edebilecek kabiliyette ekipler oluşturmaksızın, tek başlarına ve Allah'ın öğrettiği metodu göz ardı ederek, kişisel yoruma dayalı yöntemlerle çalışmalarından kaynaklanmaktadır.

Son olarak şunu da belirtmek gerekir ki; Kur'ân üzerinde çalışma yapanların birincil görevleri öncelikle kendileri gibi Kur'ân'ı anlama çalışmaları yapan kişileri isim ve ünvanlarına bakmaksızın uyarmak ve yine bu vasıflara sahip kişiler tarafından Allah'ın ayetleri ile uyarılmayı talep etmek olmalıdır. Çünkü bu kişileri takip eden kitlelerin Allah'ın ayetlerine onlar kadar vâkıf olmaları beklenemez. Bundan dolayı Kur'ân araştırmacısı hocaların yapacakları hatalar kendilerini takip edenlerce Kur'ân'da yer alan doğrular olarak görülecektir. Yeryüzünde bundan daha büyük bir tehlike yoktur.